

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту
Кафедра економіки і підприємництва

Кваліфікаційна робота на
правах рукопису

Мельник Людмила Михайлівна

УДК 33.338.3

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**СТІЙКІСТЬ КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСУ ФЕРМЕРСЬКИХ
ГОСПОДАРСТВ**

051 «Економіка»

Подається на здобуття освітнього ступення Магістр, кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Л.М. Мельник
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи:

Грабчук Інна Францівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

к.е.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

Житомир – 2020 р.

Висновок кафедри економіки і підприємництва

За результатами попереднього захисту:

Протокол засідання кафедри економіки і підприємництва

№ ___ від «___» _____ 2020 р.

Завідувач кафедри економіки і підприємництва:

д.е.н., професор

Ткачук В.І.

«___» _____ 2020 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти Мельник Людмила Михайлівна захистила кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

Лаборант кафедри

економіки і підприємництва

(науковий ступінь, вчене звання)

_____

(підпис)

Мельник Л.М.

(прізвище, ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Мельник Л.М. Стійкість конкурентного статусу фермерських господарств. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 051 «Економіка». – Поліський національний університет, Житомир, 2020.

У роботі розглянуто теоретичні основи конкурентного статусу підприємства. Визначено зовнішні та внутрішні чинники, які впливають на зростання конкурентоспроможності фермерських господарств. Проаналізовано рівень конкурентного статусу ФГ «Миколай». Обґрунтовано основні напрями стійкості конкурентного статусу фермерського господарства. Розроблено прогноз стійкості конкурентного статусу ФГ «Миколай».

Ключові слова: фермерські господарства, конкурентні переваги, конкурентоспроможність, чинники стійкості конкурентного статусу, сільське господарство.

SUMMERY

Melnyk L.M. Stability of the competitive status of farms. - Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for a master's degree in specialty 051 "Economics". – Polissya National University, Zhytomyr, 2020.

The paper considers the theoretical foundations of the competitive status of the enterprise. External and internal factors that affect the growth of competitiveness of farms are identified. The level of competitive status of FG «Mykolay» is analyzed. The main directions of stability of the competitive status of a farm are substantiated. The forecast of stability of the competitive status of FG «Nikolay» is developed.

Key words: farms, competitive advantages, competitiveness, factors of stability of competitive status, agriculture.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСУ ПІДПРИЄМСТВА	7
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РІВНЯ КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСУ ФГ «МИКОЛАЙ» ЖИТОМИРСЬКОГО РАЙОНУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ	16
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСУ ФГ «МИКОЛАЙ» ЖИТОМИРСЬКОГО РАЙОНУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ	25
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	31
ДОДАТКИ	35

ВСТУП

Актуальність теми роботи. Динамічний розвиток економіки вимагає від підприємств стійкості конкурентного статусу. Стійкий конкурентний статус підприємства вказує на ефективність функціонування підприємства, його швидкість в адаптації до змін зовнішнього та внутрішнього середовища, адекватну цінову політику та високу якість продукції, легкість сприйняття покупцями та споживачами торгової марки та бренду підприємства, високу кваліфікацію фахівців тощо.

Втім, стійкість конкурентного статусу підприємства знаходиться під дією екзогенних та ендогенних чинників. За таких умов, проблема досягнення і втримання стійкості конкурентного статусу підприємства у мінливих умовах зовнішнього середовища вимагає обґрунтування заходів, вплив яких може підвищувати або зменшувати його загальний рівень.

Дослідженням теоретичних аспектів конкурентного статусу займається багато вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме: Левик І.С., Матвеев В.В., Кирчата І.М., Поясник Г.В., Ус Ю.В., Ансофф І.М., Скібіцький О.М., Філлипова С.В., Должанський І.З., Загорна Т.О., Портер М., Сміт А., Кирчата І.М., Поясник Г.В., Лужецький А.І, Василенко В.А., Кузьминчук Н.В., Герованесова О.Ю., та інші.

Все це свідчить про значний науковий інтерес до проблеми стійкості конкурентного статусу підприємства, що і зумовило вибір теми кваліфікаційної роботи.

Мета і завдання. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження наукових засад які впливають на конкурентоспроможність підприємства і, загалом, забезпечують стійкість конкурентного статусу, а також розробка на цій основі практичних рекомендацій та інвестиційного проєкту, які в подальшому сприятимуть досягненню та збереженню стійких конкурентних позицій ФГ «Миколай». Для реалізації мети були поставлені наступні завдання:

- розглянути теоретичні основи конкурентного статусу підприємства;

- розглянути динаміку росту чисельності фермерських господарств країни;
- провести оцінку рівня конкурентного статусу обраного підприємства;
- обґрунтувати шляхи забезпечення стійкості конкурентного статусу підприємства;
- розглянути економічну ефективність реалізації проєкту.

Об'єктом дослідження є процес формування стійкості конкурентного статусу ФГ «Миколай» Житомирської області, Житомирського району.

Предметом дослідження є сукупність методологічних, практичних і теоретичних аспектів стійкості конкурентного статусу фермерського господарства.

Методи дослідження. Для досягнення поставлених завдань і мети у кваліфікаційній роботі використано такі методи як: спостереження, аналіз, розрахунок, порівняння. Подання результатів дослідження здійснено у вигляді схем, таблиць, рисунків, графіків.

Перелік публікацій автора за темою дослідження:

Мельник Л.М., Грабчук І.Ф. Чинники стійкості конкурентного статусу підприємства. *Пріоритетні напрями розвитку економіки: наукові дискусії*. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Житомир. 2020. Вип. 1. С. 37-43.

Мельник Л.М., Грабчук І.Ф. Зростання конкурентоспроможності фермерських господарств. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 49. URL : <http://www.market-intr.od.ua/uk/49-2020>

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи. Робота складається з вступу, першого, другого та третього розділів, висновків і пропозиції, списку використаної літератури, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСУ ПІДПРИЄМСТВА

На даний момент стрімкий розвиток економіки вимагає від вітчизняних підприємств стійкості конкурентного статусу. В першочерговому порядку, це пов'язано з включенням України до європейського союзу. Наша країна є однією з пострадянських країн, тому ми маємо дещо відсталу систему фінансового менеджменту на підприємствах. Наразі є потреба у вивченні світового досвіду розробки фінансових прогнозів, а також покращення власних механізмів прогнозування стійкості конкурентного статусу підприємства [5].

Нині в національній економіці присутні кризові явища. Вони пов'язані з великою інфляцією, зниженням доходів населення та спадом економіки. Негативний вплив позначається на фінансовій діяльності підприємств. Для них ця криза має наступні наслідки: зменшення попиту на продукцію, підвищення собівартості, збільшення операційних витрат та інше [5].

У таких умовах для будь-якого підприємства важливим моментом є наявність потужної та сучасного рівня конкурентного статусу, яка буде дозволяти з максимальною точністю передбачати ймовірні варіанти стану підприємства у майбутньому в мінливих умовах середовища. Підвищена увага до організації питань конкурентного статусу підприємства обґрунтовується необхідністю вдосконалення даних систем з метою забезпечення конкурентоспроможності підприємств нашої країни на європейському ринку, а також наявністю мінливих економічних умов функціонування вітчизняних підприємств [5].

Велика кількість дослідників наголошують на тому, що конкурентний статус виступає не тільки як самостійний процес, але й є обов'язковою частиною процесу планування. Функції фінансового прогнозу конкурентного статусу головною мірою зводяться до прогнозування ймовірних станів та

можливих шляхів інноваційного розвитку підприємства у довгостроковій перспективі [5].

Завдання конкурентного статусу на підприємстві полягає у: [1; 2; 5]:

- 1) вивченні прогностичної документації яка в подальшому допоможе знайти додаткові джерела фінансування, яке буде сприяти зростанню виробництва;
- 2) визначенні очікуваного інноваційного зростання обсягів фінансових ресурсів у прогностичному періоді;
- 3) визначенні напрямів використання фінансових ресурсів;
- 4) виявленні джерел формування фінансових ресурсів.

Тобто, беручи до уваги наведений вище матеріал, ми можемо сказати, що перелік ключових завдань, які мають виконуватись сучасною системою конкурентного статусу на підприємствах має вигляд:

- визначення конкурентного стану фінансових засобів у прогностичний період;
- визначення шляхів ефективного та раціонального використання фінансових ресурсів;
- виявлення ймовірних резервів збільшення фінансових ресурсів з метою розширеного відтворення;
- здійснення моніторингу конкурентного стану та використання фінансових ресурсів.

Для пошуків методів які будуть забезпечувати стійкість конкурентного статусу підприємства потрібно проводити достовірне та обґрунтоване його оцінювання. Завдяки формуванню конкурентного статусу підприємства його діагностика стає складовою частиною стратегічного планування [3; 4; 5].

У науковій літературі вчені наводять різні інтерпретації поняття конкурентний статус підприємства. Для трактування поняття даної економічної категорії було визначено наступні підходи:

1. Як позицію підприємства в умовах конкуренції (на ринку). Даний підхід було розглянуто: І. Ансоффом. На його думку: «конкурентний статус – це місце підприємства в конкуренції, що допомагає підприємству

орієнтуватися в ринковому середовищі, обирати надійних партнерів, моніторити позиції конкурентів на ринку» [6; 16]. С.В. Філіпова та О.М. Скібіцький стверджували, що: «конкурентний статус підприємства – це індикатор, вимірник стану підприємства на ринку. Він характеризує передумови досягнення підприємством певного рівня конкурентної переваги. Дані передумови вимірюються стратегічним потенціалом підприємства та сукупним впливом детермінант «національного ромбу» на умови досягнення зазначеного рівня» [7; 8; 16].

2. Як стан підприємства, при якого відбувається максимально ефективно використання його ресурсного потенціалу. Цей підхід розглядали: І.З. Должанський, Т.О. Загорна. Вони вважали, що: «конкурентний статус відображає ступінь розвитку стратегічного потенціалу підприємства, тобто міру його: забезпеченості ресурсами всіх видів для захоплення лідируючих позицій у галузі, для створення й підтримки на високому рівні конкурентної переваги підприємства» [9; 16]. Л.І. Воротіна, О.А. Осовський та Г.В. Осовська: «конкурентний статус визначає рівень освоєння перспективних можливостей підприємства. Конкурентний статус характеризує можливість підприємства вести конкурентну боротьбу, для досягнення підприємством визначених конкурентних переваг» [10; 11; 16].

3. Як сукупність позиції на ринку та можливостей (потенціалу) підприємства для забезпечення конкурентних переваг. Даний підхід був розглянутий: В.В. Чернегою. Він вважав, що: «конкурентний статус – це статус підприємства на певному сегменті ринку у встановлений період часу, що зумовлюється його можливостями та конкурентною позицією для досягнення ним конкурентних переваг у майбутньому» [12; 16]. Д.В. Резніченком: «під конкурентним статусом підприємства слід розуміти досягнуту ним позицію на ринку та сформований ресурсний потенціал, які сприяють створенню можливостей для подальшого формування нових і розвитку існуючих конкурентних переваг» [13; 16].

4. Як міра сприйняття підприємства, зовнішнім середовищем. Цей підхід

був розглянутий такими вченими такі вчені: К.М. Мельник: «конкурентний статус – це бачення, сприйняття підприємства зовнішнім середовищем, яке забезпечується шляхом свідомого, цілеспрямованого позиціонування підприємства на ринку» [14; 16]. Дж. Стоунхаус, Б. Хьюстон, Д. Кемпбел: «у сучасному ринковому середовищі конкурентний статус визначається мірою сприйняття його суб'єктами зовнішнього середовища через співвіднесення результатів діяльності підприємства з керуючою системою цінностей і потреб» [15; 16].

Провівши аналіз наведених підходів вчених до трактування конкурентного статусу підприємства, ми можемо зробити висновки, що всі вони є обґрунтованими, але суттєво між собою дещо різняться. Так, статус (від лат. status «положення, стан») – це достатньо багатогранний термін, який означає сукупність стабільних значень параметрів об'єкту або суб'єкту. Також він може трактуватись як: сукупність можливостей об'єкту або суб'єкту; системі, структурі, підтверджені оцінкою споживачів або думкою громадськості [16].

Втім, в умовах ринкової економіки для підприємства головним є досягнення конкурентоспроможності, яка визначається спроможністю адаптуватися до постійних змін кон'юнктури ринку, і наявністю певного рівня конкурентних переваг за аналогії товарів та послуг на ньому. Конкурентоспроможність є економічною категорією, що має динамічний та мінливий характер. Відтак, за незмінної якості продукції чи послуг, їх конкурентоспроможність може змінюватися в залежності від попиту та пропозиції, поведінки конкурентів, рекламної компанії тощо [16].

Базуючись на економічних дослідженнях можна стверджувати, що конкурентний статус залежить від рівня конкурентоспроможності підприємства та в свою чергу є похідним у її формуванні. Конкурентоспроможність підприємства відображає його внутрішній потенціал, визначає конкурентні переваги, як позицію в конкретних сегментах ринку і надає можливість утримувати її під впливом дестабілізаційних

факторів зовнішнього середовища, що власне загалом, і визначає конкурентний статус суб'єкта господарювання [31].

Такий підхід уможливорює визначити місце конкурентного статусу у підвищенні конкурентоспроможності підприємства (рис. 1.1.).

Рис. 1.1. Трияда конкурентного статусу підприємства

Джерело: розроблено за джерелами [17; 18; 19; 20; 31].

Оскільки конкурентний статус підприємства визначає можливості впродовж тривалого періоду часу утримувати конкурентні переваги, тоді економічну категорію «конкурентний статус» слід розуміти, як постійну адаптацію суб'єкта господарювання до невизначених умов зовнішнього середовища з метою збереження вже досягнутих ним конкурентних переваг та розвиток нових. Таке твердження вказує на те, що конкурентний статус визначається безліччю чинників. Вплив яких, може підвищувати та зменшувати рівень конкурентного статусу, виявляти сильні й слабкі сторони діяльності не тільки підприємства, а і його конкурентів.

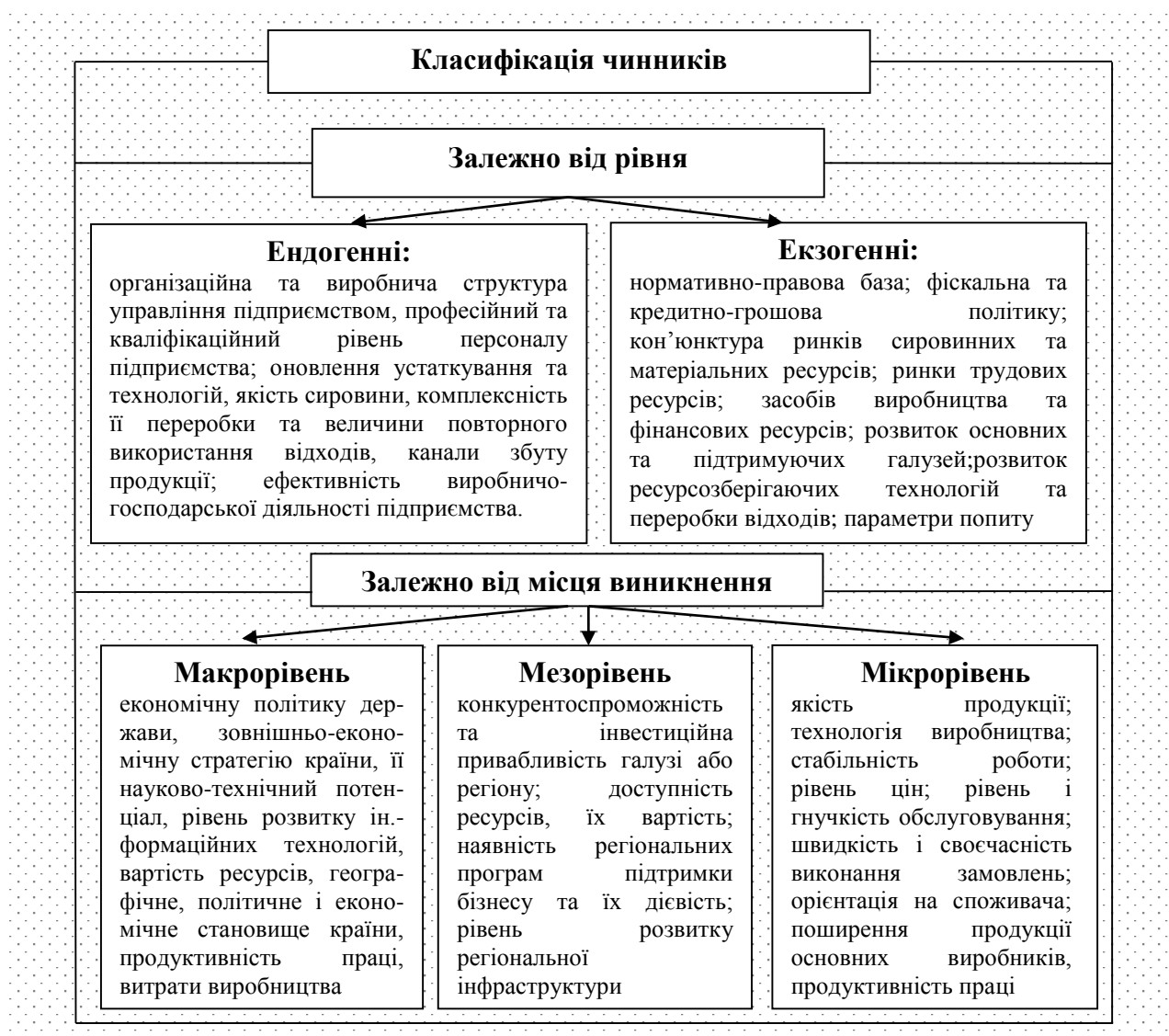
Ідентифікація таких чинників є необхідною, оскільки для стійкості конкурентного статусу підприємства необхідно враховувати не лише процеси, що відбуваються на підприємстві, а і динаміку змін, які пов'язані з зовнішнім середовищем.

Класифікацію чинників стійкості конкурентного статусу підприємства на ендогенні та екзогенні наведено на рисунку 1.2.

Виникнення та інтенсивність прояву ендогенних чинників безпосередньо залежить від діяльності підприємства, зокрема, організаційної та виробничої структури управління, професійного та кваліфікаційного рівня

персоналу підприємства; впровадження інноваційного устаткування та технологій, якості сировини, комплексності її переробки та повторного використання відходів, збуту продукції; ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства тощо. Такі чинники з позиції розгляду стійкості конкурентного статусу підприємства характеризують умови, які сформувалися всередині виробничої системи підприємства та вказують на швидкість і ефективність пристосування суб'єкта господарювання до зовнішнього середовища.

Група ендогенних чинників є найбільш значимою для забезпечення стійкості конкурентного статусу підприємства, оскільки вони є об'єктом активного впливу зі сторони самого підприємства.

Рис. 1.2. Класифікація чинників стійкості конкурентного статусу

підприємства

Джерело: розроблено за джерелами [21; 22; 19; 20; 31].

На відмінну від ендогенних прояв екзогенних чинників не залежить від діяльності підприємства і обумовлюються станом зовнішнього середовища. Екзогенні чинники стійкості конкурентного статусу підприємства є досить різними за джерелами їх виникнення, оскільки формуються внаслідок економічної політики як окремого регіону, держави, так і всієї світової системи. До них відносять: нормативну-правову базу; фіскальну та кредитно-грошову політику; кон'юнктуру ринків сировинних та матеріальних ресурсів; ринки засобів виробництва, трудових та фінансових ресурсів; розвиток основних та підтримуючих галузей; розвиток ресурсозберігаючих технологій та переробки відходів; параметри попиту на продукцію та послуги тощо.

Структуруючи чинники макросередовища, які впливають на формування конкурентного статусу підприємства, виділяємо ті, які залежать від загальних умов функціонування національної й міжнародної економіки. До них відносимо: економічну політику країни, продуктивність праці, зовнішньо-економічну стратегію держави, рівень розвитку інформаційних технологій, науково-технічний потенціал, витрати на виробництво, вартість ресурсів, географічне, політичне та економічне становище країни.

До чинників мезорівня належать ті з них, що впливають на конкурентний статус підприємства та формуються на рівні регіону чи галузі та в свою чергу залежать від їх специфіки і особливостей: доступність вартість бізнес-програм та їх ефективність; конкурентоспроможність та інвестиційна привабливість галузі або регіону; наявність необхідних ресурсів, рівень розвитку регіональної інфраструктури та інші.

Конкурентні переваги фермерського господарства – це сукупність ключових чинників успіху, які сприяють забезпеченню стійких лідируючих конкурентних позицій його на ринку у даний період часу. Вперше концепцію конкурентних переваг розробив М. Портером. У своїх працях він розглядав вплив чинників, які дозволять підприємству одержати перевагу над

конкурентами. На його думку, «...конкурентна перевага це результат знаходження та використання унікальних, відмінних способів конкуренції, які можуть утримуватися великий проміжок часу» [23; 24; 32].

Конкурентний потенціал фермерського господарства – сукупність можливостей і ресурсів внутрішнього середовища підприємства, які забезпечують отримання конкурентних переваг в умовах нестабільного зовнішнього середовища та обмежених ресурсів, дозволяє досягти поставлених цілей та забезпечує підприємству високий конкурентний статус [25, с. 43; 26, с. 126; 32].

Конкурентна позиція фермерського господарства є не що інше як становище підприємства на галузевому ринку, яке показує його місце на відповідному секторі ринку у відповідному співвідношенні з її конкурентами. Для визначення конкурентних позицій використовується кількісний аналіз характеристик та статистичних показників [27, с. 36-37; 32].

Таким чином, стійкість конкурентного статусу підприємства залежить: в першу чергу, від рівня забезпеченості виробничим потенціалом та готовністю його перетворення на якісну продукцію чи послуги; в другу – передбачає швидку адаптацію потенційних можливостей підприємства до мінливих умов зовнішнього середовища.

Конкурентний статус підприємств (КСП) розраховується за формулою [29; 30]:

$$КСП = \frac{J_F - J_K}{J_O - J_K} \cdot \frac{S_F}{S_O} \cdot \frac{C_F}{C_O} \quad [29; 30].$$

де J_F – рівень стратегічних капіталовкладень підприємства;

J_K – критична точка обсягу капіталовкладень, яка знаходиться межує на рівні прибутків та збитків і вказує, що обсяг капіталовкладень нижче цієї точки не дозволяє отримати дохід;

J_O – оптимальна точка обсягу капіталовкладень, після якої відбувається збільшення вкладень спричиняє зниження доходу;

S_F, S_O – оптимальна та діюча стратегія фірми;

S_F, S_O – оптимальна та наявна можливість фірми.

Показники S_F / S_O і C_F / C_O прийнято оцінювати як середньоарифметичні бальні оцінки (від 0 до 1) ступеня відповідності факторів діючої стратегії підприємства або ймовірних можливостей факторів данної стратегії. Для визначення факторів стратегії та можливостей підприємства існують набори типових факторів і характер їхнього впливу спрямований на зростання обсягів виробництва та рентабельність підприємства [29; 30; 32].

Якщо КСП = 1, то підприємство здатне забезпечити суто сильний конкурентний статус і буде одним із найбільш ефективних. Якщо хоча б один з показників КСП рівний 0, то підприємство не отримає прибутки. Прийнято розглядати наступні рівні КСП:

$0 < \text{КСП} \leq 0,4$ – низький рівень статусу;

$0,5 < \text{КСП} \leq 0,7$ – середній рівень статусу;

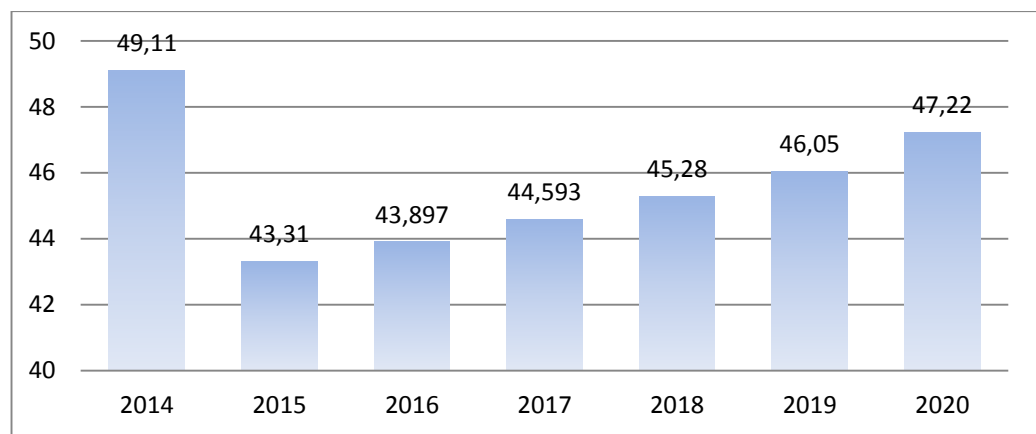
$0,8 < \text{КСП} \leq 1,0$ – високий рівень статусу [29; 30; 32].

Отже, стійкість конкурентного статусу підприємства залежить: в першу чергу, від рівня забезпеченості виробничим потенціалом та готовністю його перетворення на якісну продукцію чи послуги; в другу – передбачає швидку адаптацію потенційних можливостей підприємства до мінливих умов зовнішнього середовища.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА РІВНЯ КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСУ ФГ «МИКОЛАЙ» ЖИТОМИРСЬКОГО РАЙОНУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Згідно статистичних даних в Україні станом на 1 квітня 2020 р. налічується близько 47,22 тисяч фермерських господарств (рис. 3). У 2019 р. їхня кількість становила 46,05 тисяч. Варто відмітити те, що в 2014 році, разом з окупованими на даний момент територіями кількість фермерських господарств становила 49,11 тисяч. У 2015 році спостерігалось різке зменшення до 43,31 тисяч. Але, вподальшому кожен наступний рік їхня кількість зростала, а саме: у 2016 році – до 43,897 тисяч, 2017 році – 44,583 тисячі, 2018 році – до 45,280 тисяч [28].

Ри. 2.1. Динаміка росту чисельності фермерських господарств в Україні за 2014-2020 рр.

Джерело: розроблено авторами за джерелом [28].

Розглянемо більш детально чинники та показники які впливають на формування конкурентного статусу на прикладі ФГ «Миколай».

Фермерське господарство «Миколай» було засноване у 2004 році. Власником підприємства є: Кузьменко Микола Сергійович.

Юридична адреса даного підприємства: Житомирська область, Житомирський район, с. Барашівка.

Предмет діяльності – спеціалізується на вирощуванні перепілок (перепелині яйця, перепелине м'ясо, копчені перепели, живі перепели,

перепелиний послід).

Середньорічна чисельність працюючих: 28

Еколого-економічні умови господарювання досить сприятливі, адже підприємство знаходиться за містом.

Керівник підприємства являється уповноваженою особою власником і його діяльність будується на підставі єдиноначальності. Керівник підприємства діє з усіма вітчизняними та іноземними юридичними і фізичними особами, укладає угоди, контракти, договори в тому числі трудові, відкриває в установах банків розрахункові та інші види рахунків, розпоряджається коштами підприємства.

Зовнішнє середовище ФГ «Миколай» - це чинники й умови, що знаходяться за межами підприємства та існують незалежно від нього, але впливають або можуть впливати на його функціонування.

Під зовнішнім середовищем прийнято трактувати усі умови і фактори, які виникають у навколишньому середовищі незалежно від діяльності даного підприємства та мають здатність впливати на його функціонування.

Підприємство ФГ «Миколай» функціонує по всій Україні. Розглянемо більш детально ринок в розрізі аналізу основних ринкових факторів, а саме споживачів, конкурентів.

Згідно внутрішньої інформації ФГ «Миколай», найближчими конкурентами досліджуваного підприємства є: ТОВ «Фараон», ПФ «Перепелина Хата».

Основними постачальниками підприємства є: ВАТ «Дніпропетровський експериментальний завод гранульованих кормів», АТ з П «Київ-Атлантик Україна», КХП «Новоукраїнський»

Основними споживачами ФГ «Миколай» є: супермаркети, магазини, кафе, ресторани, кондитерські фабрики та ін..

В таблиці 2.1. представлена структура товарної продукції ФГ «Миколай». Аналіз проводився згідно фінансової звітності.

На основі проведених розрахунків ми можемо зробити висновок, що ФГ «Миколай» спеціалізується на виробництві продукції тваринництва, а саме перепелиного м'яса птиці – 51,2% та їх яєць – 26,2%.

З поміж продукції рослинництва ФГ «Миколай» найбільша товарна група припадає на жито, а саме 8,9%.

З поміж продукції тваринництва більшість приходить на м'ясо птиці, а саме 51,2%.

Таблиця 2.1

Структура товарної продукції в ФГ «Миколай»

Вид продукції	2017р.		2018р.		2019р.		В середньому за 3 роки	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Жито	205,3	5	508,3	9	504,6	11,7	406,1	8,9
Овес	231,6	6	310	5,5	280,1	6,5	273,9	6
Інша продукція рослинництва	172,6	4,5	140,6	2,5	523,5	12,2	278,9	6,1
Разом по рослинництву	609,5	16	958,9	17	1308,2	30,4	958,9	21
М'ясо перепелів	2173,4	57,12	2893,5	51,6	1952,9	45,3	2339,9	51,2
Яйця перепелів	1006,6	26,45	1620,7	28,9	967,7	22,5	1198,3	26,2
Інша продукція тваринництва	9,6	0,25	123,4	2,2	72	1,7	68,3	1,5
Разом по тваринництву	3189,6	83,82	4637,6	82,7	2992,6	69,5	3606,6	78,8
Послуги в сільському господарстві	6,1	0,2	6,7	0,001	5,7	0,1	6,2	0,1
Всього по підприємству	3805,2	100,0	5603,2	100,0	4306,5	100,0	4571,6	100,0

Джерело: складено на основі фінансової звітності підприємства

В таблиці 2.2. представлений склад та структура земельних угідь в ФГ «Миколай».

Таблиця 2.2

Склад і структура земельних угідь в ФГ «Миколай»

Вид угідь	2017р.		2018р.		2019р.		2019 р. у % до 2017 р.
	га	%	га	%	га	%	
Загальна земельна площа	461,92	100	461,92	100	211,2	100	45,7
Сільськогосподарські угіддя	461,92	100	461,92	100	211,2	100	45,7
в тому числі:							
Рілля	345,21	74,7	345,21	74,7	147,2	69,7	42,6

Джерело: складено на основі фінансової звітності підприємства

Згідно таблиці 3.2. бачимо, що протягом досліджуваного періоду на підприємстві загальна земельна площа зменшилась. У 2017 році розмір загального земельного паю у користуванні підприємства становив 461,92 га., а у 2019 році 211,2 га. Площа рілля у 2017 році – 345,21 га., а у 2019 році – 147,2 га. Плата за користування земельним паєм нараховується в залежності від якісних характеристик ґрунту та місця його розташування.

В таблиці 2.3. представлений склад та структура посівних площ в ФГ «Миколай».

Таблиця 2.3

Склад і структура посівних площ в ФГ «Миколай»

Культура	2017р.		2018р.		2019р.		2019 р. у % до 2017 р.
	га	%	га	%	га	%	
Зернові і зернобобові, всього, в т.ч.:	420	100	480	100	370	100	88,1
Жито	200	47,6	280	58,3	200	54,1	100
Овес	220	52,4	200	41,7	170	45,9	77,3
Всього посівів	420	100,0	480	100,0	370	100,0	88,1

Джерело: складено на основі фінансової звітності підприємства

Досить важливе місце в діяльності підприємства займає визначення конкурентоспроможності підприємства. Оскільки на сьогоднішній день досить важливою є конкурентна боротьба на вітчизняних ринках, кожне підприємство-товаровиробник прагне спрямувати свої зусилля на охоплення більшої частки ринку і залучити більшу кількість покупців. У сучасних умовах

конкурентної боротьби, за всієї її гостроти та мінливості переваги має той, хто аналізує та бориться за свої конкурентні позиції. Для виживання у даній боротьбі, кожне підприємство має поставити перед собою ціль підвищення рівня конкурентоспроможності не тільки власної продукції, а і підприємства в цілому.

Важливим важелем в діяльності підприємства є аналіз о трудових ресурсів та ефективності його використання, тому що персонал є рушійною силою кожного підприємства.

В таблиці 2.4. представлено ефективність використання трудових ресурсів та продуктивність праці в ФГ «Миколай».

Таблиця 2.4

Ефективність використання трудових ресурсів та продуктивність праці в ФГ «Миколай»

Показник	2017р.	2018р.	2019р.	2019р. до 2017р., (+,-)
Середньорічна чисельність працівників, осіб	24	25	24	0
Відпрацьовано за рік 1 працівником, годин	2176	2176	2184	8
Відпрацьовано за рік 1 працівником, днів	272	272	273	1
Коефіцієнт використання трудових ресурсів	0,99	0,99	0,99	0
Навантаження на 1-го середньорічного працівника, га				
- сільськогосподарських угідь	19,25	18,47	8,8	-10,45
- ріллі	14,38	13,8	5,9	-8,48
Вироблено валової продукції (в порівнянних цінах 2010р.) на 1 середньорічного працівника, тис. грн:				
- по підприємству	158,3	223,9	179,2	20,9
- в рослинництві	25,4	38,4	54,5	29,1
- в тваринництві	132,9	185,5	124,7	-8,2
Вироблено валової продукції на 1 люд.- год., грн:				
- по підприємству	94,9	139,9	107,5	12,6
- в рослинництві	15,2	23,9	32,7	17,5
- в тваринництві	79,7	115,9	74,8	-4,9

Джерело: складено на основі фінансової звітності підприємства

Аналіз даної таблиці 2.4. дає змогу зробити такі висновки, що протягом

досліджуваного періоду показники ефективності використання трудових ресурсів та продуктивність праці покращились. Так, у 2019 році збільшилась кількість відпрацьованого часу працівниками та навантаження, що пояснюється збільшенням виробництва продукції сільського господарства. Позитивним моментом є зростання виробництва валової продукції на 1 працівника по ФГ «Миколай» на 20,9 тис. грн.; зростання валової продукції на 12,6 грн. на 1 люд.-год.

Таблиця 2.6

Ефективність використання земельних ресурсів в ФГ «Миколай»

Показник	2017р.	2018р.	2019р.	2019р. до 2017р., (+,-)
I. Натуральні:				
Урожайність з 1 га. ц:				
Жито	6,8	10,1	13,3	6,5
Овес	8,4	8,2	9,2	0,8
Вироблено на 100 га ріллі, ц:				
зерна	931,9	1290,8	2861,4	1929,5
М'яса птиці	12,6	16,8	26,6	14
Вироблено на 100 га с.-г. угідь, ц:				
Яєць перепелів	27,2	43,9	57,3	30,1
М'яса птиці	9,4	12,5	18,5	9,1
Рівень розораності земель, %	0,747	0,747	0,696	-0,051
II. Вартісні:				
Одержано на 100 га с.-г. угідь, тис. грн:				
валової продукції (у постійних цінах 2010 р.)	696,44	964,67	1994,32	1297,88
товарної продукції	347,03	210,43	868,37	521,34
чистої продукції (валового доходу)	48,36	44,7	180,59	132,23

Джерело: складено на основі фінансової звітності підприємства

Підчас проведення дослідження встановлено, що протягом 2017–2019 рр. на підприємстві збільшилася урожайність зернових культур, виробництво яєць та м'яса перепелів. Валова продукція збільшилася на 1297,88 тис.грн. Це свідчить про те, що підприємство раціонально використовує свої ресурси, а це в свою чергу, сприяє підвищенню ефективності господарювання у ФГ «Миколай».

В таблиці 2.7. представлено наявність, рух та стан основних фондів в ФГ «Миколай».

Таблиця 2.7

Наявність, рух та стан основних фондів в ФГ «Миколай»

Показник	2017р.	2018р.	2019р.	2019р. до 2017р., (+,-)
Наявність основних фондів на початок року, тис. грн	480,1	479,5	500,9	20,8
Надійшло, тис. грн	-	21,4	227,8	206,4
Вибуло, тис. грн	-0,6	-	-	-0,6
Наявність на кінець року, тис. грн	479,5	500,9	728,7	249,2
Коефіцієнт приросту, %	-	-	-	-
Коефіцієнт вибуття, %	0,0012	-	-	0,0012
Коефіцієнт оновлення, %	-	0,04	0,31	0,27
Нараховано зносу: на початок року, тис. грн	992,2	1354,5	1514,9	522,7
на кінець року, тис. грн	1354,5	1514,9	1151,6	-202,9
Залишкова вартість: на початок року	480,1	479,5	500,9	20,8
на кінець року	479,5	500,9	728,7	249,2
Коефіцієнт зносу, % на початок року	1,48	1,35	1,33	-0,15
на кінець року	1,35	1,33	1,63	0,28
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	478,8	490,2	614,8	136

Джерело: складено на основі фінансової звітності підприємства

Зробивши розрахунки по таблиці 2.7. ми бачимо що, наявність основних фондів на початок року протягом 2017 – 2019 рр. збільшилась 20,8.

Середньорічна вартість основних виробничих фондів становить 614,8 тис. грн..

В таблиці 2.8. представлено склад і структура операційних витрат в ФГ «Миколай».

Згідно даних таблиці 2.8. можемо зробити висновок, що найбільшу питому вагу в складі витрат операційної діяльності у 2017 і 2019 займають матеріальні витрати. Відповідно ця питома вага становить 43,7% і 34,5%. Отже, досліджуване підприємство є матеріаломістким. Частка витрат на

оплату праці в звітному році –26,4%. Велику питому вагу складають інші витрати (36,3%; 43% і 26,3%). Порівняно з попереднім періодом матеріальні витрати зменшились.

Таблиця 2.8

Склад і структура операційних витрат в ФГ «Миколай»

Елементи витрат	2017 р.		2018 р.		2019 р.		Відхилення	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	абсолютне, (+/-)	відносне значення, %
Матеріальні затрати	825,6	43,7	673,6	27,9	604,5	34,5	-221,1	36,6
Витрати на оплату праці	268,9	14,2	440,9	18,3	430,4	24,6	161,5	63,9
Відрахування на соціальні заходи	97,8	5,1	163,9	6,8	160	9,1	62,2	67,6
Амортизація	10	0,5	95,5	4	95,5	5,5	85,5	-
Інші операційні витрати	686,1	36,3	1036,6	43	459,7	26,3	-226,4	125,5
Разом	1888,4	100,0	2410,5	100,0	1750,1	100,0	-138,3	37,7

Джерело: складено на основі фінансової звітності підприємства.

В таблиці 2.9. представлено прогноз ймовірності банкрутства ФГ «Миколай»

Таблиця 2.9.

Прогноз ймовірності банкрутства ФГ «Миколай»

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019р. до 2017р., (+,-)
Частка оборотних засобів у активах (Коб)	0,5	0,6	0,6	0,1
Рентабельність активів, обчислена за нерозподіленим прибутком (Кнп)	1,45	1,82	1,15	-0,3
Рентабельність активів, обчислена за прибутком від реалізації продукції (Кр)	0,11	0,1	0,1	-0,01
Коефіцієнт покриття за ринковою вартістю власного капіталу (Кп)	8,41	3,24	3,64	-4,77
Віддача всіх активів (Кв)	1,45	1,82	1,15	-0,3
„Z” – показник ймовірності банкрутства	0,97	0,64	0,29	0,0
Оцінка можливості банкрутства	висока	висока	висока	X

Джерело: складено на основі фінансової звітності підприємства.

Таким чином, бачимо, що ФГ «Миколай» має високий рівень ймовірності банкрутства.

Провівши аналіз рівня конкурентного статусу для ФГ «Миколай» ми бачимо, що рівень статусу з кожним роком зростає. У 2019 він становить 0,7. Дане дослідження свідчить про достатньо високий потенціал підприємства. Щоб реалізувати цей потенціал варто звернути увагу і покращити мобілізаційні можливості підприємства та конкурентну стратегію підприємства. На рис 2.2. ми можемо побачити схематичний рівень росту статусу (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

**Рівень конкурентного статусу ФГ «Миколай»
за 2017-2019 рр., коефіцієнти**

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019 р. до 2017 р., (+,)
Відносний рівень стратегічних капітальних інвестицій	0,2	0,3	0,3	0,1
Конкурентна стратегія	0,1	0,2	0,2	0,1
Мобілізаційні можливості підприємства	0,1	0,1	0,2	0,1
Рівень конкурентного статусу підприємства (КСП)	0,4 низький	0,6 середній	0,7 середній	0,3

Джерело: власні дослідження*

Отже, проведений аналіз показав, що хоча й підприємство з кожним роком збільшує обсяги виробництва, його собівартість зростає, що позначається на зменшенні обсягу прибутку. Для покращення даної ситуації доцільно здійснювати пошук шляхів зменшення витрат виробництва та зростання ефективності.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСУ ФГ «МИКОЛАЙ» ЖИТОМИРСЬКОГО РАЙОНУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ФГ «Миколай» прагне зміцнити своє становище серед провідних сільськогосподарських підприємств і зайняти лідерські позиції на ринку.

Отже, головною ціллю ФГ «Миколай» є покращення конкурентного статусу на ринку сільськогосподарської продукції шляхом підвищення її якості. Основними напрямками діяльності ФГ «Миколай» є вирощування птиці.

Даний інвестиційний проєкт розроблений для ФГ «Миколай» для отримання певних прибутків від вирощування птиці, який в подальшому буде здійснювати агротехнічні заходи щодо закупівлі високоякісного корму, паливно-мастильних матеріалів і необхідного обладнання.

Реалізація товарної продукції проводитиметься оптовим та роздрібним покупцям.

За рахунок прибутку будуть сплачуватися податки до бюджетних установ, накуповуватись запасні частини. Господарство буде дотримуватися всіх сучасних технологічних процесів по вирощуванню птиці та вдосконалювати свій потенціал.

В таблиці 3.1. наведено характеристику кормів, що закупляється.

Таблиця 3.1.

Витрати по придбанню корму

Показник	Сума, тис. грн.
Вартість корму, тис. грн.	5463,5
Накладні витрати (доставка до під-ва), тис. грн.	3,2
Всього витрат, тис. грн	5466,7
Собівартість, грн/т	5142,9

Джерело: власні дослідження*

Згідно даних таблиці 3.1. можемо зробити висновок про те, що витрати на корми будуть становити 5463,5 млн. грн, собівартість становить – 5142,9

грн.

В таблиці 3.2. наведено розрахунок потреб в інвестиціях для даного проекту

Таблиця 3.2.

Розрахунок потреби в інвестиціях для проекту

Напрямок витрат	Обсяги витрат, тис. грн.	Джерела фінансування (власний та інвестиційний капітал)
Оборотні кошти	5466,7	інвестиційний капітал
Інші витрати пов'язані з організацією виробництва	16,1	інвестиційний капітал
Всього необхідних інвестицій	5482,8	-

Джерело: власні дослідження*

Згідно з даних таблиці 3.2. можемо зробити висновок про те, що потреби в інвестиціях для проекту такі: оборотні кошти – 5466,7тис.грн., інші витрати пов'язані з організацією виробництва – 16,1 тис. грн. У підсумку для потреб в інвестиціях потрібно 5482,8тис.грн.

В таблиці 3.3. наведено розрахунки джерел фінансування грошових коштів і припущень щодо їх повернення.

Таблиця 3.3.

Джерела фінансування грошових коштів і припущення щодо їх повернення

Джерела фінансування	Сума, тис.грн.
Власні кошти під-ва (чистий прибуток під-ва), грн.	5452,5

Джерело: власні дослідження*

З наведених ми бачимо, що джерелами фінансування грошових коштів є власні кошти підприємства, тобто чистий прибуток підприємства у розмірі 5452,5тис.грн.

В таблиці 3.4. представлено розрахунок виручки від реалізації продукції за проектом.

Таблиця 3.4.

Розрахунок виручки від реалізації продукції за проектом

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Обсяги реалізації, т	30120	30700	31200
Ціна, грн/т	4900	4900	4900
Виручка від реалізації, тис. грн.	147,588	150,430	152,880

Джерело: власні дослідження*

З вище проведених розрахунків можна зробити висновок про те, що за умови впровадження даного інвестиційного проекту, обсяги реалізації щороку будуть збільшуватися.

В таблиці 3.5. наведено розрахунок витрат за інвестиційним проектом.

Таблиця 3.5.

Розрахунок витрат за інвестиційним проектом

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Корми, тис. грн.	5463,5	5464	5464
Мінеральні добрива, засоби захисту рослин, тис. грн.	4500	4540	4570
Нафтопродукти, тис. грн.	980	982	990
Інші матеріальні витрати, грн.	782	770	790
Прямі витрати на оплату праці, тис. грн.	252	257	260
Загальновиробничі витрати, тис. грн.	700	710	713
Відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	7	8	7
Всього, тис. грн.	12754,5	12801	12864

Джерело: власні дослідження*

За розрахованими даними можна сказати те, що видатки кожного року залишаються приблизно на одному і тому ж рівні і підприємство може їх передбачити. Це є позитивним рушієм для покращення ведення бухгалтерського обліку ФГ «Миколай».

В таблиці 3.6. наведено розрахунок потоку готівки за даним проектом

Таблиця 3.6.

Розрахунок потоку готівки за проектом

Показник	2021р.	2022 р.	2023 р.
Виручка від реалізації, тис. грн.	147,588	150,430	152,880
Експлуатаційні витрати, грн.	5466,7	5467,7	5469,9
Валовий прибуток, тис. грн.	142,121	144,962	147,410
Чистий прибуток, тис.грн.	136,655	139,495	141,941

Джерело: власні дослідження*

За розрахованими даними таблиці 3.6 можна зробити висновок про те, що виручка від реалізації кожного року стабільно збільшується, в порівнянні 2023р. до 2021р. вона збільшилася на 5292 тис,грн., в свою чергу валовий прибуток збільшився на 5288,8 тис.грн., чистий прибуток – 5286 тис.грн.

В таблиці 3.7. наведено ключові показники впровадження проекту

Таблиця ,3.7.

Головні показники впровадження проекту

Показники	Значення
Інвестиції для впровадження технології, млн. грн.	5482,8
Чиста теперішня вартість (NPV) проекту, млн. грн.	5482,8
Внутрішня норма прибутковості проекту (IRR), %	15,06
Термін окупності проекту, років	1

Джерело: власні дослідження*

Як бачимо з таблиці 3.7, проект є доцільним до впровадження у діяльність ФГ «Миколай». Даний проект є альтернативним, оскільки він зможе принести високі доходи в майбутньому, при чому термін окупності складає 1 рік.

Таблиця 3.8.

Прогноз росту рівня конкурентного статусу ФГ «Миколай» на 2021-2023 рр., коефіцієнти

Показники	2021	2022	2023	2023р. до 2021р., (+,-)
Відносний рівень стратегічних капітальних інвестицій	0,3	0,3	0,4	0,1
Конкурентна стратегія	0,3	0,3	0,3	0
Мобілізаційні можливості підприємства	0,2	0,3	0,2	0
Рівень конкурентного статусу підприємства (КСП)	0,8 середній	0,9 середній	1,0 високий	0,2

Джерело: власні дослідження*

Провівши прогноз зростання рівня конкурентного статусу на 2021-2023 рр. для ФГ «Миколай» ми можемо зробити висновок, що при використанні даного інвестиційного проекту підприємство на протязі трьох років зможе досягти максимальний рівень конкурентного статусу. На рис 3.1. ми можемо побачити прогнозне зростання рівня конкурентного статусу.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Фермерські господарства є особливою групою сільськогосподарських підприємств. Вони забезпечують організаційно-економічну базу розвитку сільських територій та демонструють постійне зростання їх внеску у формування конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектору. Наявність конкурентних переваг у підприємства є передумовою його успіху та розвитку на ринку. Стійкий конкурентний статус вказує на ефективність функціонування підприємства, легкість у адаптуванні до змін зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування, адекватну цінову політику та високу якість продукції, легкість сприйняття покупцями бренду, торговельної марки компанії, високо кваліфікований персонал підприємства.

Одними з головних методів проведення аналізу в аграрних підприємствах є: порівняння, обчислення різниць, визначення питомої ваги, процентних співвідношень, ланцюгових підстановок, аналітичних групувань, індексний метод, розкладання показників на складові частини, балансовий.

Аналіз світового досвіду з виробництва продукції сільського господарства показав, що варто звернути увагу на державне регулювання економіки, сільськогосподарському кредитуванню, програмі стимулювання інвестицій, наданню державних субсидій тощо. Головну роль у вирішенні проблем вітчизняних аграрних підприємств повинна відіграти політика держави.

На основі проведених розрахунків ми можемо зробити висновок, що ФГ «Миколай» спеціалізується на виробництві продукції тваринництва, а саме перепелиного м'яса птиці – 51,2% та їх яєць – 26,2%.

Під час проведення аналізу структури товарної продукції було визначено, що більшість товарних продуктів збільшилась у 2019 р. відносно 2017 р., що свідчить про збільшення реалізації продукції та розширення господарської діяльності. В 2019 р. найбільша частка припадала на м'ясо перепелів, а саме 45,3%. Серед продукції рослинництва ФГ «Миколай» найбільша товарна група припадає на жито, а саме 12,2%.

Протягом досліджуваного періоду на підприємстві дещо зменшилась загальна земельна площа. Нині в розпорядженні підприємства знаходиться 211,2 га. сільськогосподарських угідь, в структурі більшу частину з яких займає рілля площею 147,2 га..

Не зважаючи на позитивні тенденції, на підприємстві майже половина основних засобів є зношеною. Для того, щоб продукція була більш конкурентоспроможною, необхідно придбати нове обладнання та модернізувати існуюче. Нові технології, які впроваджуються, спрямовані, перш за все, на покращення якості продукції, економію сировини та матеріалів, підвищення продуктивності праці та підвищення екологічності продукції.

Значно зменшилися усі види витрат. На фоні цього відбулось збільшення отриманого прибутку у 2019 р. відносно 2017 р. Загалом, ФГ «Миколай» має високий рівень ймовірності банкрутства, а проведений аналіз показав, що хоча й підприємство з кожним роком збільшує обсяги виробництва, його собівартість зростає, що позначається на зменшенні обсягу прибутку. Для покращення даної ситуації доцільно здійснювати пошук шляхів зменшення витрат виробництва та збільшення ефективності.

Напрями удосконалення управління виробництвом, які забезпечать збільшення обсягів виробництва продукції у ФГ «Миколай» і зменшення витрат на її одиницю повинні включати комплекс таких заходів: закупівля нового якісного корму та різних домішок, а також збільшення площ для посівів зернових культур, раціональне використання трудових ресурсів та виробничих фондів, підвищення якості виробленої продукції тощо.

Зважаючи на виявлені проблеми в ефективності виробництва продукції тваринництва були запропоновані такі альтернативи із вдосконалення та подолання проблем, як закупівля високоякісного корму, що забезпечить покращення якості продукції тваринництва (М'ясо і яйця перепелів); збільшити площу посіву під жито та овес, що дозволить підвищити урожайність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Левик І.С. Інструментарій стратегічного аналізу: класифікація, переваги та недоліки використання. *Наука й економіка*. 2010. – № 2 (18). 132-138 с.
2. Матвеев В.В. Система понять, які характеризують конкурентний стан підприємства. *Интеллект XXI*. 2014. - № 2. 55-62 с.
3. Ильина Е. П., Синицын И. П., Слабоспицкая О. А., Яблокова Т. Л. Модели и методы аналитической поддержки принятия решений стратегического управления. *Проблеми програмування*, 2012. № 2-3. 270-280 с.
4. Кирчата І. М., Поясник Г. В. Управління конкурентоспроможністю підприємства в глобальному середовищі: моногр. Харків ХНАДУ, 2009. 160 с.
5. Ус Ю. В., Конкурентний статус підприємства: методичний інструментарій інноваційного управління. Вісник економіки транспорту і промисловості Харків (ХНЕУ ім.С.Кузнеця) 2016, № 56. 53-58 с.
6. Ансофф И. Стратегическое управление : пер. с англ.; под ред. Л.И. Ивенко. Москва : Экономика, 1989. – 519 с.
7. Скібіцький О.М. Стратегічний менеджмент: навч. Київ.: ЦНЛ, 2006. 312 с.
8. Філіпова С.В. Оцінювання та аналіз конкурентоспроможності промислових підприємств як основні функції управління процесом її організаційно-економічного забезпечення. Вісник ЖДТУ. 2010. № 3 (53). 110-115 с.
9. Должанський І.З., Загорна Т.О. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посібник. Київ.: ЦНЛ, 2006. 384 с.
10. Воротіна Л.І. Можливості збереження підприємств сектору малого бізнесу економіки України. URL : <http://www.nbu.gov.ua>. (дата звернення: 11 вересня 2020).
11. Осовська Г.В., Осовський О.А. Менеджмент організацій : навч. Посібник. Київ. : Кондор, 2007. 676 с.

12. Чернега В.В. Конкурентостійкість підприємств та механізмів її забезпечення : монографія ; / відп. ред. О.Д. Гудзинський. Київ : ІПК ДСЗУ, 2008. 235 с.);

13. Резніченко Д.В. Категоріальний апарат конкурентоспроможності соціальноекономічної системи. Інноваційна економіка. 2012. № 8. 171-175 с.

14. Мельник К.М. Управління конкурентними позиціями підприємства: сутність та взаємозв'язок основних категорій. URL : <http://www.kneu.edu.ua> (дата звернення: 19 вересня 2020).

15. Кемпбел Д., Стоунхаус Дж., Хьюстон Б. Стратегический менеджмент ; пер. с англ. Н.И. Алмазовой. Москва : ООО «Издательство Проспект», 2003. 336 с.

16. Косович О. В., Економічний зміст та шляхи формування конкурентного статусу підприємства. URL : <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/spec2013/178.pdf> (дата звернення: 01 жовтня 2020).

17. Ансофф И.М. Новая корпоративная стратегия. СПб. : Питерком. 1999. 416 с.

18. Портер М. Стратегія конкуренції: пер. с англ. А. Олійник, Р. Спільський. К.: Основа. 1997. 392 с.

19. Холод В.В. Чотирьохвекторна модель розвитку конкурентного статусу URL : http://www.rusnauka.com/17_AND_2010/Economics/68045.doc.htm. (дата звернення: 07 жовтня 2020 р.)

20. Шинкаренко В.Г., Бондаренко А.С. Управление конкурентоспособностью предприятия. Харьков: Изд. ХНАДУ. 2003. 188 с.

21. Кузьминчук, Н.В., Терованесова О.Ю. Конкурентний статус підприємства: теоретичний аспект. Матер.Міжнар. наук.-практ. конф., 14-15 листопада 2014 р. Нац. гірничий ун-т. У. 2-х частинах. Дніпропетровськ: Видавничий дім «Гельветика». 2014. Ч. 1. 188 с.

22. Тридід О. М. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи. Автореф. на здоб. наук. ступ. д. е. н. Донецьк: ДНУ. 2003. 32 с.

23. Космина О. М. Конкурентоспроможність і конкурентні переваги підприємства в сучасних ринкових умовах. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 201. № 1(2). С. 125-131 URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2013_1_2_17 (дата звернення: 19 жовтня 2020).

24. Портер М., Международная конкуренция. Конкурент.преимущества стран : Пер.с англ. Международные отношения , Москва, 1993 - 896с.

25. Кирчата І.М., Поясник Г.В. Управління конкурентоспроможністю підприємства в глобальному середовищі : монографія Харків: ХНАДУ, 2009. 160 с.

26. Лужецький А.І. Ідентифікація поняття «конкурентний потенціал підприємства» та підходи до його управління. Інноваційна економіка. : Науково-виробничий журнал. 2013 - №8. С. 406. URL : file:///C:/Users/HP/Downloads/inek_2013_8_27.pdf (дата звернення: 01 листопада 2020).

27. Василенко В.А. Аспекти формування конкурентних позицій підприємств в сучасних умовах. Проблеми системного підходу в економіці: зб. наук. праць. Київ, НАУ. 2014. №. 47. 200 с.

28. База даних «Інформаційне агентство Agravery». URL : <https://agravery.com/uk/posts/show/v-ukraini-narahovuetsa-472-tis-fermerskih-gospodarstv> (дата звернення: 06 листопада 2020).

29. База даних «StudFiles». URL : <https://studfile.net/preview/9769488/page:9/> (дата звернення: 06 листопада 2020).

30. База даних «Library». URL : <https://library.if.ua/book/14/1244.html> (дата звернення: 08 листопада 2020).

31. Мельник Л.М., Грабчук І.Ф. Чинники стійкості конкурентного

статусу підприємства. *Пріоритетні напрями розвитку економіки: наукові дискусії*. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Житомир. 2020. Вип. 1. С. 37-43.

32. Мельник Л.М., Грабчук І.Ф. Зростання конкурентоспроможності фермерських господарств. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 49. URL : <http://www.market-intr.od.ua/uk/49-2020>.

ДОДАТКИ